

2022

ОСВІТНІ СИСТЕМИ: РЕТРОСПЕКТИВА, ІННОВАТИКА

(до 100-річчя Всеукраїнського науково-педагогічного журналу «Рідна школа»)

**Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Всеукраїнський науково-педагогічний журнал «Рідна школа»
Педагогічний факультет НПУ імені М.П. Драгоманова
Кафедра педагогіки**

ОСВІТНІ СИСТЕМИ: РЕТРОСПЕКТИВА, ІННОВАТИКА

**(до 100-річчя Всеукраїнського науково-педагогічного журналу
«Рідна школа»)**

Київ - 2022

ОСВІТНІ СИСТЕМИ: РЕТРОСПЕКТИВА, ІННОВАТИКА (до 100-річчя Всеукраїнського науково-педагогічного журналу «Рідна школа»). Електронний збірник матеріалів наукового онлайн-семінару /за ред. д. пед. н., проф. Дем'яненко Н. М. Київ : ВЦ НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. 150 с.

EDUCATIONAL SYSTEMS: RETROSPECTIVE, INNOVATION (to the 100-th anniversary of the All-Ukrainian scientific and pedagogical journal «Native School»). Electronic collection of materials of the scientific on-line seminar /ed. d. ped. n., prof. Demyanenko N. M. Kyiv: VTs NPU imeni M. P. Dragomanova, 2022. 150 p.

В електронний збірник матеріалів наукового онлайн-семінару «ОСВІТНІ СИСТЕМИ: РЕТРОСПЕКТИВА, ІННОВАТИКА» (до 100-річчя Всеукраїнського науково-педагогічного журналу «Рідна школа») ввійшли тези доповідей учених, науково-педагогічних працівників, молодих науковців з актуальних проблем входження України до європейського освітнього простору.

Трансформації освітньо-наукового простору вищої школи у викликах сьогодення, концептуалізація ідеї педагогічної україністики, історія педагогіки як методологія сучасного педагогічного знання, традиції і перспективи освітніх систем середньої і вищої школи, дидактичні методики в історичному й сучасному реформаційному контекстах, інноватизація освітніх ретротехнологій та новації сучасного освітнього простору, персоніфікований досвід в українських і світових освітніх практиках це далеко не повний спектр проблем і питань, до висвітлення та розв'язання яких звертаються автори наукового збірника.

Для фахівців-освітян, науковців, дослідників психолого-педагогічних і управлінських проблем розвитку вищої освіти в Україні та у міжнародному освітньо-науковому просторі.

Отже, дозвілля, яке планується дорослими разом з дітьми, сприяє збагаченню духовного світу, виховує естетичні почуття, стимулює розвиток здібностей, інтелекту, активізує пізнавальну і трудову діяльність дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болотова М. І. Організація сімейного дозвілля в освітньому середовищі установи додаткової освіти дітей. М.: Компанія Супутник+, 2005. 52 с.
2. Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах: навч. посіб. Київ, 2005. С. 408.
3. Сорока Г. В. Організація виховної роботи: планування, аналіз, методичне забезпечення : навч. посіб. Харків, 2005. С. 35.
4. Самойлюк Т. В. Батьківський всеобуч «Дозвілля в сім'ї» URL: <file:///C:/Users/USER/Downloads/%D0%B4%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D1%96%D0%BB%D0%BB%D1%8F%20%D0%B2%20%D1%81%D1%96%D0%BC%D1%97.pdf>

Питлюк-Смеречинська Олександра Дмитрівна
кандидат психологічних наук, доцент
доцент кафедри педагогіки
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, м. Київ
E-mail: putluk98@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИКЛАДАЧА ЗВО

Сучасні вимоги до особистості професіонала у вищій школі передбачають розвиток низки умінь покликаних забезпечити якісну самореалізацію, оволодіння техніками впливу, навички застосовувати творчий інноваційний підхід у викладацькій діяльності. Щоб оволодіти такими характеристиками, необхідно мати систему знань в галузі педагогічної техніки, розвинуті необхідні професійні компетентності, відповідні навички, особистісні і професійні якості, а також опанували рольові моделі поведінки в рамках соціальної та професійної активності.

Компетентність у сучасному розумінні - це показник рівня професійності особистості, оскільки наявність лише вмінь та навичок виявляються недостатнім виміром рівня якості освіти. Компетентність розглядається також як базова характеристика особистості, бачення нею способів вирішення проблемних ситуацій [1].

Саме поняття “компетентність” виникло в США наприкінці 80-х – на початку 90-х років, коли була спроба визначити професійні компетентності як певний освітній результат. У вітчизняній літературі зароджується спеціальний напрям — компетентністний підхід до освіти. Поняття «компетентність» широко пропагується в Державних документах нашої країни, таких як: Національна доктрина розвитку освіти України. Закон про вищу освіту. Поняття «компетентність» включає не лише когнітивну й операційно-технологічну складові, але й мотиваційну, етичну, соціальну.

Компетентність викладача вищої школи розглядається як потенціал і запорука успішної професійної діяльності в галузі. Важливо зауважити, що "кваліфікація" та "компетентність" тісно пов'язані між собою поняття, адже рівень професійної компетентності впливає на ступінь кваліфікації фахівця. А необхідність забезпечення якості професійної підготовки у ВНЗ передбачає розгляд сутності професійної компетентності викладача.

У психології існує досить усталена точка зору, відповідно до якої поняття "компетентність" включає знання, уміння, навички здійснення тієї чи іншої діяльності (А. Л. Журавльов, Н. Ф. Тализіна, Р. К. Шакуров, А. І. Щербаков та інші) [1, 2]. В. О. Сластьонін під професійною компетентністю розуміє особистісні можливості, що дозволяють фахівцеві самостійно й ефективно вирішувати професійні завдання, ефективно використовувати теоретичні знання та послуговуватися практичними навичками [2]. Загальна феноменологія професійної компетентності знайшла відображення в дослідженнях науковців В. А. Адольфа, Є. В. Бондаревської, Н. В. Кузьміної, А. О. Реана, А. В. Хуторської, І. О. Зимньої, Н. М. Бібік, В. І. Бондаря, О. В. Овчарук, О. І. Пометун та інших [1, 2].

Від сформованості умінь сучасного викладача використовувати і реалізувати свою професійну діяльність в рамках компетентнісного підходу залежить ефективна реалізація мети освітньої діяльності та налагодження конструктивної взаємодії з студентським колективом та колегами.

Виходячи з результатів нашого емпіричного дослідження можемо виділити наступні групи професійних компетентностей викладача ЗВО: педагогічна (предметна, дидактична, методична), психолого-комунікативна, управлінська, проєктивна, рефлексивна.

Опираючись на результати дослідження А. Б. Немкова зауважимо, що процес становлення професійних компетентностей викладача ЗВО має рівневий характер: [2]

- низький (деструктивний), який передбачає низький рівень або відсутність знань про техніки, методи та форми реалізації професійної діяльності;

- середній (непродуктивний) характеризується проявом інтересу до оволодіння необхідними фаховими знаннями і навичками, здібностями до часткової їх модифікації в особистій професійній діяльності;

- високий (конструктивний) характеризується позитивною професійною Я-концепцією, розвинутими рефлексивними здібностями, творчим характером реалізації педагогічної техніки, наявність антиципованих здібностей (здібності передбачати результат дії).

Структура професійних компетентностей викладача ЗВО складається з наступних елементів: мотиваційної цінності, що відображає орієнтацію особистості-професіонала на систему цінностей професійної роботи педагога; інтелектуальних та пізнавальних цінностей, включаючи систему конфліктологічних знань загальної професійної та спеціальної підготовки; функціональних, що свідчить про наявність професійних навичок для виконання функціональних обов'язків викладача в освітньому середовищі. Ефективність формування професійних компетентностей викладача в галузі

вищої освіти досягається шляхом створення організаційних і освітніх умов, а саме: [2]

1. Підготовка майбутніх фахівців повинна базуватися на контекстному підході: формування професійних компетентностей через розвиток професійного зосередження на системі цінностей, що відображають специфіку професійної роботи.

2. Включення у підготовку майбутніх викладачів теоретичних та практичних завдань що сприяють до розвитку необхідних компетентностей.

3. Забезпечення міжпредметних зв'язків між курсами, що сприяють розвитку професійних компетентностей.

Модель формування професійних компетентностей викладачів ЗВО доцільно представити через акмеологічну модель, що синтезує знання про те, яким має бути прикінцевий результат особистісної активності. Модель включає в себе наступні блоки: систему якостей, що характеризують індивідуальність і особистість - аксіологічний компонент; інформаційний компонент блоку - знання; операційний блок - навички [1].

Сучасні науковці одностайні в думці про те, що рівень сформованості професійних компетентностей є характеристиками індивідуальності, які відображають шлях до успішної професійної реалізації.

Розробка системи оцінки ефективності формування професійних компетентностей викладача базується на аналізі наступних складових (Рис. 1.1.): - результати професійної реалізації;

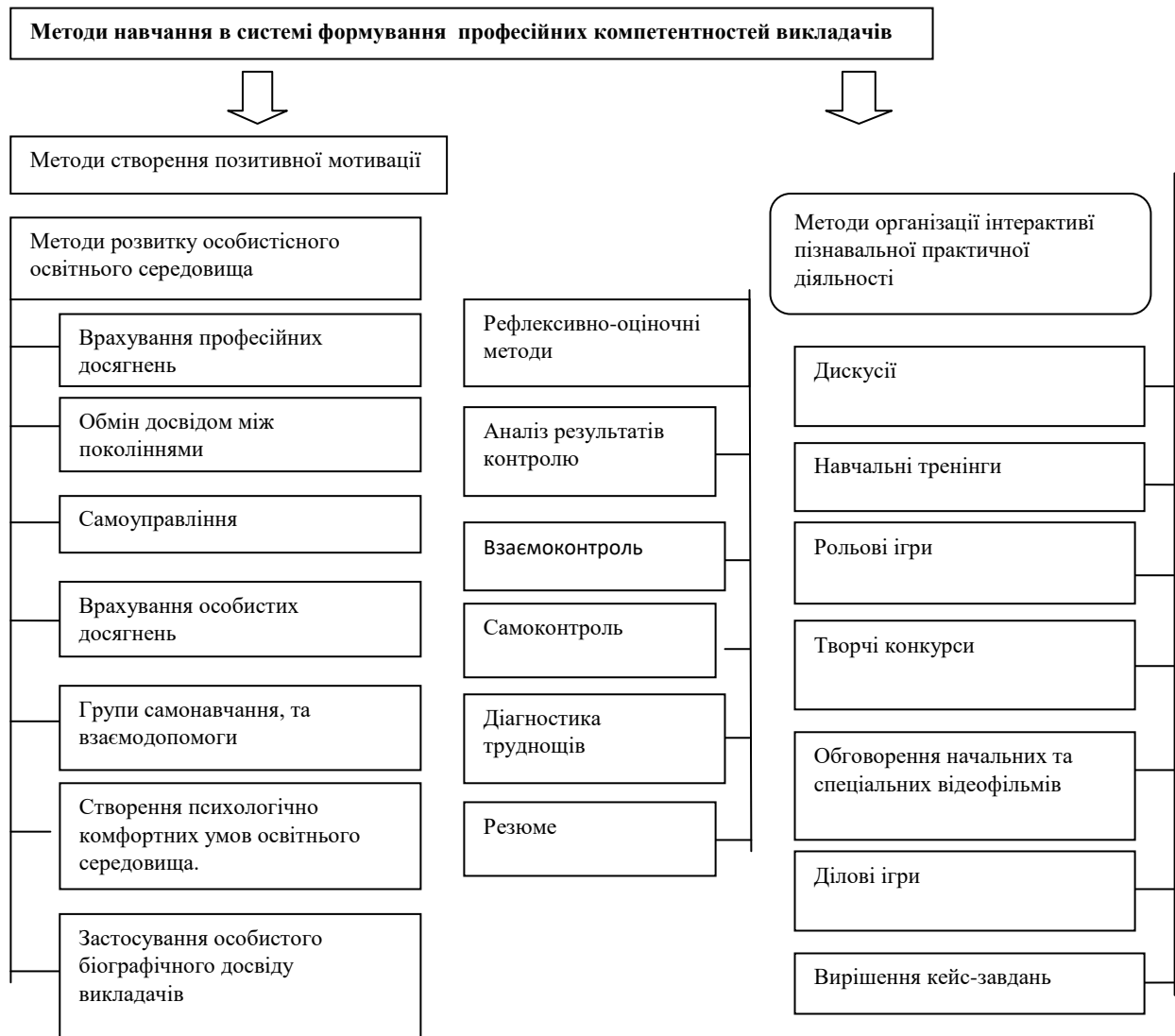
- ефективність та якість навчально-освітнього процесу;

- задоволеність викладачів професійним середовищем та умовами праці (опитування, анкета);

- інформованість викладачів про методи і способи взаємодії під час освітньої діяльності, про розробку найбільш ефективних форм і методів підвищення професійної кваліфікації.(звіти викладачів, аналіз зворотного зв'язку із студентами);

- рівень професійного стресу вчителів;

- задоволеність результатами підвищення кваліфікації викладачів (анкета про ефективність освітньо-навчальної діяльності);
- аналіз кадрового потенціалу ЗВО, який передбачає активне залучення молодих, кваліфікованих та мотивованих фахівців.

Рис. 1.1. Методи навчання в системі формування професійних компетентностей викладачів

Отже, здійснений нами аналіз сутності, складових та способів формування професійних компетентностей викладачів ЗВО, дозволяє зробити висновки про те, що вони базуються на сукупності діяльнісно-рольових, суб'єктних та особистісних характеристиках. А нормативна модель фахової та післядипломної підготовки викладачів повинна передбачати не лише

удосконалення методичних умінь, а і особистісний розвиток педагога-професіонала.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сингаївська І. В. (2014). Аналіз теоретико-методологічних підходів до вивчення проблеми професійної успішності. *Актуальні проблеми психології: зб. наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Вип. 41. С. 168 – 176.
2. Фугело О. М. (2015). Індикатор фахової активності та його вплив на задоволеність професійною діяльністю. *Збірник наукових праць. № 3 Частина II. Хмельницький*: Видавництво Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, С. 139 – 147.

Прядун Аліна Вадимівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти, Кременецька обласна
гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка
E-mail: alinapriadun00@gmail.com

Науковий керівник:
Тригуба Олена Василівна,
кандидат с.-г. н., доцент
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка
E-mail: boratun1@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ

Концепція «Нової української школи» розкриває ключові компетентності, які набувають учні під час навчання в ЗЗСО. Чільне місце серед них займає екологічна грамотність, яка у документі визначається як «уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини» [5].